

УДК 342.951:351.74

ЄЩУК О.М.

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВА ОХОРОНА ДОВКІЛЛЯ

У статті на основі чинного законодавства та думок учених у галузі адміністративного права досліджено адміністративно-правову охорону довкілля. Автор влучно зазначає, що на даному етапі розвитку нашої держави охорона довкілля визнається одним із стратегічних напрямів державної політики України. Її правові засади знайшли своє безпосереднє відображення в статті 16 Конституції України.

Ключові слова: довкілля, природне середовище, адміністративно-правова охорона, стратегічний напрям, законодавство, екологічна безпека, цінність, ресурс, норма, форми адміністративно-правової охорони.

В статье на основе действующего законодательства и мнений ученых в области административного права исследованы положения административно-правовой охраны окружающей среды. Автор удачно отмечает, что на данном этапе развития нашего государства охрана окружающей среды является одним из стратегических направлений государственной политики Украины. Ее правовые основы нашли свое непосредственное отражение в статье 16 Конституции Украины.

Ключевые слова: окружающая среда, административно-правовая охрана, стратегическое направление, законодательство, экологическая безопасность, ценность, ресурс, норма, формы административно-правовой охраны, среда.

The article investigated the administrative and legal guarding of environment on the basis of the current legislation and opinions on this problem of scientists in the field of administrative law. The author meticulously notes that at this stage of development of our state, environmental guarding is recognized as one of the strategic directions of the state policy of Ukraine. Its legal foundations are reflected directly in Article 16 of the Constitution of Ukraine.

Key words: environment, administrative and legal guarding, strategic direction, legislation, ecological safety, value, resource, rule of law, forms of administrative and legal guarding.

Вступ. Сучасний напрямок України на європейську інтеграцію та розвиток її як правової демократичної держави вимагає по-новому переосмислити проблеми адміністративно-правової охорони в цілому, адміністративно-правової охорони довкілля зокрема.

Адміністративно-правова охорона довкілля має важливе значення, адже екологічні проблеми «не визнають» державних кордонів, політичних протиріч, якихось міждержавних конфліктів тощо. І від того, що ми залишимо прийдешнім поколінням, залежить життя на нашій планеті.

Відповідно до Конституції України кожен має право на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди (стаття 50) [1] і зобов'язаний не заподіювати шкоди природі та відшкодувати завдані ним збитки (стаття 66) [1], тому забезпечення законності і правопорядку у сфері охорони природи є одним із найбільш важливих напрямків нормотворчої та правозастосовної діяльності.

Охорона довкілля визнається одним із стратегічних напрямів державної політики України. Її правові засади знайшли своє безпосереднє відображення в статті 16 Конституції України, де в якості обов'язку держави передбачено забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи – катастрофи планетарного масштабу та збереження генофонду Українського народу [2].

© ЄЩУК О.М. – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри адміністративного і господарського права (Херсонський державний університет)

Досягнення балансу між діяльністю людини та захистом довкілля вимагає впровадження екологічних вимог у рішення державних органів усіх рівнів, у весь процес управлінської діяльності, в управління виробничими процесами, в конкретну поведінку індивідуальних суб'єктів [3, с. 53].

Аналіз останніх досліджень і публікацій з даної теми. Окремі аспекти, які так чи інакше стосуються адміністративно-правової охорони довкілля чи дещо суміжної проблематики, були предметом дослідження таких учених, як Г. Аксеньонко, В. Бевзенко, В. Григор'єв, І. Казанчук, М. Казанцев, Н. Кобецька, О. Колбасова, С. Константиноїди, Є. Липій, Н. Ломсадзе, М. Лошицький, В. Мунтян, Г. Полянська, Ю. Тютекін, Х. Шварт та ін. Однак усі вони розкрили лише окремі аспекти адміністративно-правових засад у цій сфері, розглядали аспекти адміністративно-правової охорони довкілля через дещо суміжні чи схожі суспільні відносини.

Постановка завдання. Мета статті полягає в тому, щоб на основі чинного законодавства та думок на цю проблематику вчених визначити особливості адміністративно-правової охорони довкілля на сучасному етапі розвитку України.

Результати дослідження. Право на навколишнє середовище належить до так званого третього покоління прав, виникло у 80-х роках ХХ ст. і своєю появою зобов'язане Організації Об'єднаних Націй, яка узагальнила досвід Другої світової війни, а також процесу звільнення низки країн від колоніальної залежності. Вироблені в цей період права називаються «колективними», або «солідаристськими», оскільки належать вони не окремим індивідам, а націям, народам, усьому людству. Це право на мир, самовизначення нації, суверенітет тощо [4].

Якщо звернутися до Вільного тлумачного словника української мови, то поняття слова «довкілля» розуміється як навколишнє середовище у відношенні до особи чи групи осіб, які в ньому перебувають; природне навколишнє середовище, сукупність усіх живих і неживих об'єктів, що зустрічаються в певному регіоні без впливу людини тощо [5].

Природа є першоджерелом життя і діяльності людини, внаслідок чого охорона природи є найважливішим, зафіксованим на конституційному рівні обов'язком людини і громадянина. Об'єктом правової охорони виступає природа (природне середовище) як об'єктивна реальність, що існує поза людиною, незалежно від її свідомості, і слугує місцем її мешкання, умовою та способом її життя. Виходячи зі складності й багатоплановості структурних і функціональних зв'язків, якими представлено довкілля, природу розглядають як комплексний об'єкт правової охорони [6]. Це досить слушно зазначає у своїх працях В.О. Литвиненко, і ми повністю з нею погоджуємося.

В.В. Галуцько наголошує, що адміністративно-правова охорона здійснюється в трьох формах: правотворчій, коли створюються закони та підзаконні нормативно-правові акти; правозастосовчій, коли втілюються в життя встановлені адміністративно-правові норми; правоохоронній, що включає засоби адміністративного впливу до порушників прав, свобод та законних інтересів фізичних і юридичних осіб [7, с. 242].

На погляд В.В. Галуцько, адміністративно-правова охорона у вузькому розумінні – це позитивний статичний стан адміністративного права, спрямований на попередження правопорушень (профілактику злочинів), усунення перешкод, що здійснюється публічною адміністрацією з метою забезпечення прав свобод і публічних законних інтересів фізичних і юридичних осіб, нормального функціонування громадянського суспільства та держави [7, с. 242].

На погляд В.В. Галуцько, адміністративно-правова охорона в широкому розумінні складається з елементів адміністративно-правового захисту та охорони у вузькому розумінні (адміністративно-правова охорона = охорона у вузькому розумінні + захист). Іншими словами, – із сукупності статичної та динамічної діяльності публічної адміністрації, що здійснюється на основі адміністративно-правових норм [7, с. 242].

Галуцько В.В. у своїх працях підкреслює, що адміністративно-правова охорона – це система впорядкованої адміністративно-правовими нормами діяльності публічної адміністрації, що спрямована на попередження правопорушень (профілактику злочинів) та відновлення порушених прав, свобод та законних інтересів фізичних і юридичних осіб, що здійснюється засобами адміністративного права з можливістю застосування заходів адміністративного примусу та притягнення винних до адміністративної відповідальності [7, с. 242].

Тим самим термін «охорона» В.В. Галуцько розуміє, з одного боку, як безпосередній правовий захист соціальних інтересів громадян соціальних груп усього суспільства, а з іншого, – як стимулювання таких соціальних дій, наслідком чого було б зміцнення існуючих суспільних відносин і нейтралізація тих соціальних тенденцій, що загрожують їм. Виходячи із цього, слід вважати, що відносини адміністративно-правової охорони права власності обслуговують адміні-

стративне право в цілому. Тут виникають вольові відносини, що позначають взаємозв'язок прав і обов'язків суб'єктів і об'єктів, які беруть у них участь, оскільки цей зв'язок пов'язаний нормами адміністративного права. У них сформована визначена правосуб'єктність, юридично виражена сукупність соціальних властивостей учасників правовідносин охорони [7, с. 242].

Звертаючись до предмету нашого дослідження, а саме до адміністративно-правової охорони довкілля, хотілося б звернутися до праць вчених у галузі адміністративного права, які вони присвятили цій проблематиці.

На погляд М.В. Лошицького, що досліджував дещо суміжну з нами проблематику (а саме адміністративно-правові засоби в механізмі охорони навколишнього природного середовища), вивчення юридичної літератури та чинного законодавства дозволяє зробити висновок, що до адміністративно-правових засобів охорони навколишнього середовища, крім встановлення правових норм, правил, нормативів і стандартів, належить державний контроль за охороною навколишнього середовища, заходи переконання, заходи адміністративного примусу, що застосовуються з метою попередження, припинення правопорушень у галузі охорони навколишнього та притягнення винних до адміністративної відповідальності, а також відновлювальні заходи [8, с. 84].

У своїх працях І.Д. Казанчук визначає адміністративно-правову охорону навколишнього середовища як соціальну і правову проблеми, що дає поштовх для послідовного вивчення і розкриття сутності даного інституту. Таке розуміння дає можливість сформулювати визначення адміністративно-правової охорони навколишнього середовища як системи адміністративно-правових засобів, що забезпечують охорону природного середовища, зосереджуючи зусилля на тому, щоб правовідносини залишилися об'єктами охорони від протиправних посягань [9, с. 77].

На слухний погляд Є. Липія, необхідно відмітити, що чинне законодавство України у сфері адміністративно-правової охорони екологічних прав практично повністю відповідає міжнародним нормам, що регулюють вказані питання. Однак на сьогодні, в порівнянні з правовою базою інших держав, існує ряд недоліків із вищезазначених питань. Так, необхідно внести зміни до Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» в частині визначення поняття «безпечне для життя і здоров'я довкілля», встановлення суб'єктів адміністративно-правової охорони екологічних прав, їх компетенції, запровадження загальнообов'язкового проведення екологічного аудиту та екологічної експертизи, покращення системи екологічного моніторингу [10, с. 116].

Висновки. Адміністративно-правову охорону довкілля, крім Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», складає низка галузевих кодексів (це і Водний, і Лісовий, і Кодекс України про надра та інші).

Ми можемо підсумувати, що норми, які регулюють суспільні відносини у сфері адміністративно-правової охорони довкілля, розпорознені по різноманітних нормативно-правових актах. Можливо, в подальшому слід було б прийняти Кодекс законів України про довкілля, окремий розділ якого доцільно приділити саме питанням відповідальності за правопорушення у сфері довкілля.

Проте зараз, на сучасному етапі розвитку нашої держави, слід більше уваги приділяти проблематиці запровадження загальнообов'язкового проведення екологічного аудиту та екологічної експертизи, покращення системи екологічного моніторингу, в цих аспектах ми погоджуємося з вченими в галузі адміністративного права, які пропонують такі, досить слушні рішення у сфері адміністративно-правової охорони довкілля.

Список використаних джерел:

1. Конституція України прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Методологічні засади становлення правових основ охорони довкілля: [Електронний ресурс] / Охорона довкілля визнається одним із стратегічних напрямів державної політики України. – Режим доступу : http://e-works.com.ua/work/6968_Metodologichni_zasadi_stanovlennya_pravovih_osnov_ohoroni_dovkillya.html
3. Кобецька Н.Р. Дозвільне і договірне регулювання використання природних ресурсів в Україні: питання теорії та практики : монографія / Н.Р. Кобецька. – Івано-Франківськ : Прикарпат. нац. ун-т ім. Василя Стефаника, 2016. – 271 с.
4. Стахура Б.І. Роль органів державної влади у забезпеченні прав людини і громадянина в демократичному суспільстві: теоретико-правовий вимір : дис. ... кандидата юридичних наук : 12.00.01 / Б.І. Стахура. – Львів, 2016. – 180 с.

5. Вільний тлумачний словник [Електронний ресурс] / Новітній онлайнний словник української мови. – Режим доступу : <http://sum.in.ua/f/dovkillja>.

6. Правова охорона навколишнього природного середовища: [Електронний ресурс] / Природа є першоджерелом життя. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/8_NIT_2008/Tethis/Pravo/27546.doc.htm.

7. Адміністративне право України : навчальний посібник у 4-х томах / за заг. ред. В.В. Галуцька. – вид. друге доповнене і перероблене. – Херсон : ХМТ, 2011. – Т. 1 : Загальне адміністративне право. – 334 с.

8. Лошицький М.В. Адміністративно-правові засоби в механізмі охорони навколишнього природного середовища / М.В. Лошицький // Митна справа. – 2015. – № 1(97). – С. 79–85.

9. Казанчук І.Д. Уточнення поняття і змісту адміністративно-правової охорони навколишнього середовища / І.Д. Казанчук // Право і безпека. – 2012. – № 5(47). – С. 72–78.

10. Липій Є. Адміністративно-правова охорона екологічних прав громадян: сучасний стан та шляхи вдосконалення / Є. Липій // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2011. – № 89. – С. 114–116.

УДК 342.744

КИЦЕНКО О.П.

ЗНИЖЕННЯ РІВНЯ ПОДАТКОВОГО ТИСКУ У ПРАВОВОМУ МЕХАНІЗМІ ВИПЛАТИ ДИВДЕНДІВ ПОСТІЙНИМИ ЛІСОКОРИСТУВАЧАМИ

У статті здійснено аналіз особливостей правового регулювання нарахування та виплати дивідендів державними лісгосподарськими підприємствами на користь держави при розподілі частини їх прибутку. Проаналізовано предмет, базу, ставки, особливості платежу. Надано пропозиції щодо удосконалення правового механізму адміністрування дивідендів з метою зниження податкового тиску на постійних лісокористувачів для забезпечення фінансової стійкості лісової галузі економіки держави.

Ключові слова: авансовий внесок, дивіденди, державне підприємство, постійний лісокористувач, податкове законодавство, прибуток, ставка платежу.

В статье осуществлен анализ особенностей правового регулирования начисления и выплаты дивидендов государственными лесохозяйственными предприятиями в пользу государства при распределении части их прибыли. Проанализированы предмет, база, ставки, особенности платежа. Представлены предложения по совершенствованию правового механизма администрирования дивидендов с целью снижения налогового давления на постоянных лесопользователей для обеспечения финансовой устойчивости лесной отрасли экономики государства.

Ключевые слова: авансовый взнос, дивиденды, государственное предприятие, постоянный лесопользователь, налоговое законодательство, прибыль, ставка платежа.

The article analyzes the peculiarities of the legal regulation of the accrual and payment of state-owned forestry enterprises in favor of the state of dividends in the distribution of part of their profits. The object, base, rates, peculiarities of payment are analyzed. The proposals on improving the legal mechanism of dividend administration with the aim of reducing tax pressure on permanent forest users to ensure the financial sustainability of the forest industry of the state economy are provided.

Key words: advance payment, dividends, state enterprise, permanent forest manager, tax legislation, profit, payment rate.